

Євгенія Валеріївна Болотіна

канд. філос. наук, доц.

ORCID 0000-0001-6939-3840,

Олександр Павлович Кваша

канд. політ. наук, доц.,

Анастасія Едуардівна Степанова,

Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Постановка проблеми. Соціально-політичні зміни в нашій державі, що призвели до виникнення збройного конфлікту, зумовили появу нової категорії осіб – військовослужбовців, які виконують завдання в зоні Антитерористичної операції (АТО). Тому виникає необхідність надання соціальних гарантій учасникам АТО, членам їх сімей, пораненим військовослужбовцям, а також сім'ям, члени яких загинули під час проведення АТО, зокрема у частині поліпшення фінансово-матеріального стану зазначених категорій осіб. Соціальний захист військовослужбовців або надані державою соціальні гарантії у вигляді достатнього матеріального та фінансового забезпечення військовослужбовцям гарантує ефективне функціонування збройних сил будь-якої держави. Систему забезпечення соціального захисту військовослужбовців та їх сімей можна розглядати як сукупність соціально-правових, соціально-економічних і соціально-психологічних компонентів, які закріплені законодавчо та втілюються завдяки наявності ефективного механізму реалізації такої політики. Сутність соціального захисту полягає у створенні умов, які нейтралізують вплив негативних факторів, пов'язаних із професійною діяльністю, або компенсують цей вплив.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Соціальний захист учасників антитерористичної операції – це локальна, хоча і дуже важлива проблема системи обороноздатності України. Окремі питання права соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей розглядалися С. Ветлінським, С. Пасікою, О. Сайнецьким, І. Сиротою, Б. Сташківим, М. Шишлюком, Л. Цюкалом та іншими. Деякою мірою правове забезпечення військовослужбовців житлом розглядали А. Мельник, А. Мінаєв, М. Шишлюк. Вітчизняні науковці, експерти: В. Горбулін, О. Власюк, О. Біловський та інші різнобічно осмислюють цю суспільну проблему. Складність окресленої проблеми та недостатня розробленість системи соціального захисту учасників антитерористичної операції засвідчують актуальність наукових розвідок і необхідність пошуку сучасних підходів у вирішенні нагальних і стратегічних питань.

Метою статті є аналіз сучасного стану соціального захисту військовослужбовців та їх сімей в умовах проведення антитерористичної операції, визначення основних проблем соціального захисту військовослужбовців, учасників АТО у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Події, які відбуваються сьогодні на сході нашої країни потребують значного посилення системи соціального за-

хисту. На сьогодні нагальною є проблема у сфері соціального забезпечення учасників АТО, військовослужбовців, які тривалий час захищають незалежність та територіальну цілісність України. Сучасне забезпечення соціального захисту військовослужбовців – це цілеспрямована системна діяльність держави і громадянського суспільства щодо забезпечення дієвості нормативно-правових актів, якими встановлені відповідні пільги, гарантії та компенсації військовослужбовцям у зв'язку з виконанням ними обов'язків військової служби. Сьогодні в Україні визначальне місце у системі соціального забезпечення та соціального захисту громадян посідає Міністерство соціальної політики, яке є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і яке забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, зокрема забезпечення їх психологічної реабілітації, санаторно-курортного лікування, технічними та іншими засобами реабілітації, житлом, надання освітніх послуг, організації поховання, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених із військової служби, та учасників антитерористичної операції [1].

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», учасників антитерористичної операції віднесено до категорії учасників бойових дій, що надає їм право користуватися гарантіями соціального захисту ветеранів війни [2].

З метою підвищення рівня соціальних і правових гарантій військовослужбовців, призваних на військову службу за призовом під час мобілізації в особливий період, та членів їх сімей до нормативно-правових актів, що регулюють зазначену сферу правовідносин, внесено відповідні зміни, якими: передбачено розширення кола осіб, що є учасниками бойових дій, та відповідно до якого змінюється порядок надання статусу учасника бойових дій за участь в антитерористичній операції; збільшене грошове забезпечення громадян, призваних під час мобілізації, а саме, встановлено виплати на рівні виплат військовослужбовцям контрактної служби (раніше передбачалося на рівні виплат військовослужбовцям строкової служби); встановлено гарантії збереження місця роботи, посади, середнього заробітку, за всіма громадянами, які призвані під час мобілізації на військову службу, також є обов'язковою до нарахування одноразова грошова допомога, що виплачується на день демобілізації; зберігається право на

підприємницьку діяльність для приватних підприємців при їх призові на військову службу під час мобілізації; у разі призову на військову службу під час мобілізації осіб пенсійного віку за ними зберігається виплата пенсій; не допущено зменшення розміру пенсії офіцерам запасу, які призвані під час мобілізації; час проходження військовослужбовцями військової служби в особливий період, що оголошується відповідно до Закону «Про оборону України», зараховуються до стажу роботи (зокрема до стажу роботи за спеціальністю), вислуги років, а також до стажу державної служби на пільгових умовах; встановлено додаткові гарантії соціального захисту військовослужбовців в особливий період відносно надання відпусток; передбачено виплату з 1 травня 2014 р. грошової винагороди в розмірі 100% місячного грошового забезпечення, але не менш ніж 3000 грн; запроваджено виплату грошового забезпечення членам сімей військовослужбовців у разі неможливості ними його отримання під час участі у бойових діях та операціях тощо.

Постановою Кабінету Міністрів України № 326 від 11.08.2014 р. утворено Державну службу України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції (далі – Служба). Служба є центральним органом виконавчої влади України, на яку покладено встановлення статусу учасника бойових дій учасникам антитерористичної операції, надання їм передбачених законодавством соціальних гарантій, адаптація та психологічна реабілітація, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими засобами реабілітації, забезпечення житлом ветеранів війни, соціальної та професійної адаптації.

Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції або забезпеченні її проведення, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 413 (зі змінами). Відповідно до вказаного Порядку військовослужбовцям, які брали безпосередню участь у антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах проведення антитерористичної операції, і яким на день виключення зі списків особового складу військової частини не наданий статус учасника бойових дій, видається комплект документів, необхідних для надання цього статусу через військові комісаріати, де вони будуть перебувати на військовому обліку, для надання їх до комісії обласних військових комісаріатів, Київського міського військового комісаріату. Такими документами є: а) довідка (оригінал) про безпосередню участь особи в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України; б) документи, які є підставою для видачі довідки про безпосередню участь особи в АТО, зокрема витяги з наказів, директив, розпоряджень, посвідчень про відрядження, журналів бойових дій, бойових донесень, книг нарядів, графіків несення служби тощо.

Пільги учасникам бойових дій надаються відповідно до статті 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Серед них, зокрема, такі:

– 75-відсоткова знижка квартирної плати та вартості комунальних послуг, яка надається учасникам бойових дій та членам їхніх сімей, що проживають разом з ними; позачергове встановлення на пільгових умовах квартирних телефонів та абонентна плата за користування телефоном у розмірі 50 відсотків;

– безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості; безплатний проїзд один раз на два роки (туди і назад) або один раз на рік (туди й назад) з 50-відсотковою знижкою залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом;

– безплатне одержання лікарських засобів за рецептами лікарів, першочергове безплатне зубопротезування, забезпечення санаторно-курортним лікуванням; першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах та першочергова госпіталізація; виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати;

– використання чергової щорічної відпустки у зручний час, а також одержання додаткової відпустки строком до двох тижнів на рік; переважне право на залишення на роботі при скороченні штату організації;

– першочергове забезпечення жилою площею. Учасники бойових дій, які дістали поранення, контузію або каліцтво, забезпечуються жилою площею протягом двох років з дня взяття на квартирний облік;

– першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, одержання позики на будівництво з погашенням її протягом 10 років, починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва;

– першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, стоянок для транспортних засобів та їхнє технічне обслуговування;

– щорічна разова грошова допомога до 5 травня (у 2016 р. – 920 грн).

Відповідно до статей 10 та 15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» належні пільги отримують також особи, на яких поширюється чинність зазначеного закону, а саме:

– сім'ї військовослужбовців, які загинули (пропали безвісти) або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час виконання обов'язків військової служби, а також внаслідок захворювання, одержаного в період проходження військової служби;

– дружини (чоловіки) померлих учасників бойових дій та визнаних за життя інвалідами, які не одружилися вдруге;

– діти померлих учасників бойових дій, які навчаються за денною формою навчання у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації та професійно-технічних навчальних закладах [2].

Законом «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» учасникам бойових дій та інвалідам війни, особам (сім'ї загиблих), на яких поширюється чинність закону, передбачено надання пільги у вигляді першочергового відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва. Порядком надання цих земельних ділянок визначений Земельним кодексом України (далі за текстом – ЗКУ). Відповідно до ч. 1 ст. 121 ЗКУ визначено, що громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок: для ведення фермерського господарства, для ведення особистого селянського господарства, для ведення садівництва, для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд, для індивіду-

ального дачного будівництва, для будівництва індивідуальних гаражів.

Земельні ділянки можуть бути надані в таких розмірах: для ведення садівництва – не більше 0,12 га; для ведення особистого селянського господарства – не більше 2,0 га; для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах – не більше 0,25 га, в селищах – не більше 0,15 га, в містах – не більше 0,10 га; для індивідуального дачного будівництва – не більше 0,10 гектара [2].

Для отримання землі учаснику бойових дій спочатку необхідно прийняти рішення, де саме він хоче отримати ділянку (це не залежить від місця його реєстрації). Далі особи подають заяву до відповідного

органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування. До заяви додається копія паспорту, ідентифікаційного коду та посвідчення УБД. Відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність, розглядає клопотання в місячний строк і дає дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або надає мотивовану відмову стосовно його надання.

У загальному вигляді місце соціальних гарантій, зокрема військовослужбовців, в економічній системі держави можна представити у вигляді схеми, наведеної на рис. 1.

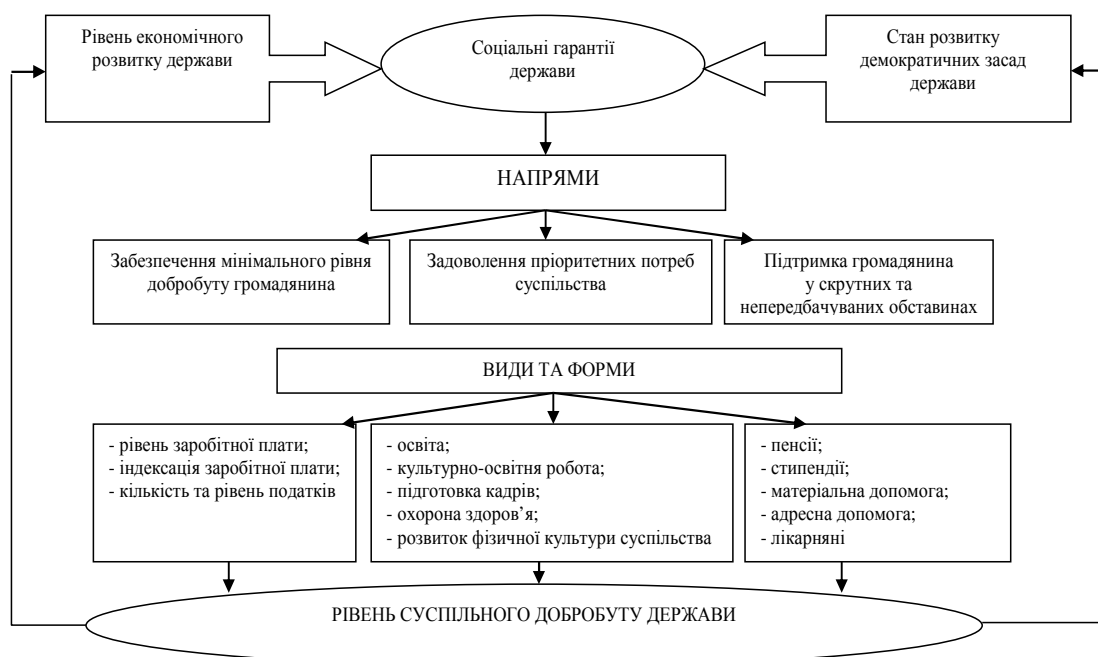

Рис. 1. Місце соціальних гарантій в економічній системі держави (сформовано авторами на основі джерела [3])

Аналіз вітчизняного та світового досвіду показує, що кожний напрям із забезпечення соціальних гарантій держави має свої види та форми реалізації, а саме [4]:

по-перше, прийнятний рівень добробуту громадянина, який здійснює трудову діяльність, забезпечується за допомогою мінімального рівня заробітної плати, її індексації, помірних податків і невтручання у підприємницьку діяльність;

по-друге, пріоритетні потреби суспільства (здобуття загальної освіти, виховання дітей і підлітків, здійснення культурно-освітньої роботи, підготовка кадрів, організація охорони здоров'я і розвитку фізичної культури членів суспільства), задовольняються за кошт державного та місцевих бюджетів у формі безплатних послуг;

по-третє, громадяни у скрутних та непередбачуваних обставинах (підвищене навантаження на працездатних осіб у зв'язку з наявністю утриманців, незадовільним станом здоров'я, похилим віком, втратою роботи, кризовими явищами в економіці), підтримуються за допомогою пенсій, стипендій, грошових виплат та їх індексації, матеріальної допомоги, податкових пільг з платежів і послуг.

Отже, державні соціальні гарантії мають підтримувати достатній життєвий рівень громадянина та сприяти розвитку здібностей людини незалежно від її матеріального становища, рівня її заробітної плати, а також впливу економічних та інших зовнішніх факторів.

Аналіз зарубіжного досвіду забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців засвідчує, що найрозвиненіша та відпрацьована система грошового забезпечення військовослужбовців створена в США і країнах НАТО. Вона повністю відкрита для суспільства й інформація про соціальний захист посідає надзвичайно вагомe місце в рекламі військової служби. Аналізу розміру основного окладу та його частки в структурі грошового забезпечення військовослужбовців збройних сил США засвідчує, що частка основного окладу коливається в межах від 62 до 75% для сержантського складу, та від 72 до 81% – для офіцерського складу [5]. Порядком нарахування грошового забезпечення, що застосовується на сьогодні в більшості країн Альянсу стимулює просування військовослужбовців по службі. Так, зростання грошового забезпечення у відносному значенні для офіцерського складу становить до 82%, а для військовослужбовців сер-

жантиського і рядового складу – до 115% [6]. Для порівняння, в таблиці наведені коефіцієнти диференціації

цієї основних окладів грошового забезпечення військовослужбовців у деяких країнах-членах НАТО та Україні [7].

Таблиця

Коефіцієнти диференціації основних окладів грошового забезпечення військовослужбовців у деяких країнах світу та Україні (сформовано авторами на основі джерела [7])

Військове звання	Деякі країни НАТО				Україна
	США	Франція	Великобританія	У середньому	
Генерал-полковник	10,05	-	11,32	10,7	2,82
Генерал-майор	7,84	7,34	6,77	7,31	2,40
Полковник	5,31	6,31	5,13	5,58	2,13
Підполковник	4,51	5,55	4,41	4,82	1,92
Майор	3,96	4,90	3,28	4,04	1,72
Капітан	3,59	3,35	2,66	3,20	1,57
Старший лейтенант	2,73	2,81	2,01	2,52	1,37
Лейтенант	2,15	2,55	1,45	2,06	1,28
Прапорщик	2,30	1,78	2,31	2,13	1,22
Старшина	2,68	1,30	-	1,99	1,08
Старший сержант	2,25	1,20	2,18	1,88	1,06
Сержант	1,88	1,16	1,84	1,63	1,04
Молодший сержант	1,47	1,43	-	1,45	1,03
Єфрейтор	1,19	-	1,17	1,18	1,01
Рядовий	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

До того ж, грошове забезпечення рядового за контрактом прийнято за одиницю, а коефіцієнти диференціації відображають у скільки разів збільшується щомісячне грошове утримання відповідно до військового звання, з урахуванням середніх розмірів надбавок і підвишень грошового забезпечення, що виникають у процесі службового зростання. Крім того, аналіз основних окладів грошового забезпечення військово-

службовців у деяких країнах НАТО та Україні в абсолютних величинах [6; 7] засвідчив, що рівень грошового забезпечення військовослужбовців України в 1,5-3 рази менше ніж у Росії та Польщі, та в 5-13 разів менше ніж у США та Німеччині. Аналіз системи матеріального забезпечення військовослужбовців країн-членів НАТО [7] дає змогу виокремити п'ять основних елементів такого забезпечення (рис. 2).

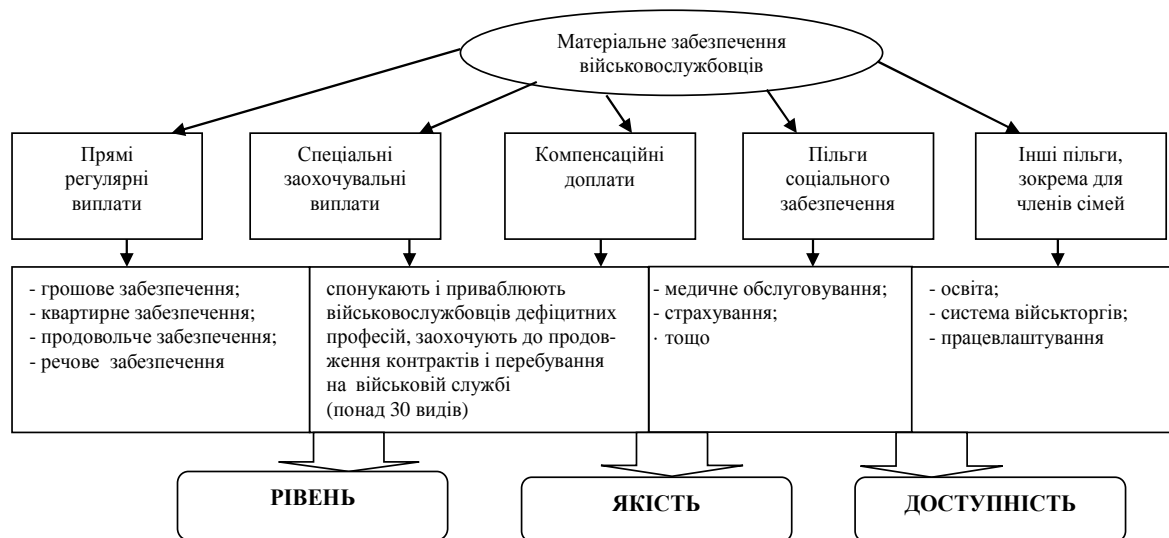

Рис. 2. Система матеріального забезпечення військовослужбовців країн-членів НАТО (сформовано авторами на основі джерела [7])

Ефективність системи соціального захисту багато в чому залежить від організаційної підсистеми сфер соціального захисту населення. Структура організації системи соціального захисту військовослужбовців включає в себе органи державної влади та органи безпосередньо в структурі Міністерства оборони України. Соціальна захист військовослужбовців здійснюють служби Міністерства оборони, органи управління оперативного командування, територіальні органи (військові комісії), а також командири (начальники) на локальному рівні у військових частинах. При цьому економічна функція системи соціального захисту військовослужбовців здійснюється на національному

рівні, економічну та розвідувальну функції виконують командири всіх рівнів безпосередньо в структурі ВСУ, а інтегративну функцію здійснюють переважно військові комісії та командири на місцях. Відповідно до норм чинного законодавства житлове забезпечення військовослужбовців визначається через забезпечення жилими приміщеннями у разі потреби поліпшення житлових умов. Стаття 12 Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» містить гарантії житлового забезпечення військовослужбовців різних категорій, а саме щодо:

– забезпечення військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компен-

сацією за належне їм для отримання жиле приміщення на підставах, у межах норм і відповідно до вимог чинного законодавства;

- забезпечення військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової військової служби) та членів їх сімей, які проживають разом з ними, службовими жилими приміщеннями, що повинні відповідати вимогам житлового законодавства;

- надання військовослужбовцям, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та членам їх сімей жилих приміщень для постійного проживання або за їх бажанням грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення;

- розміщення безплатно, у разі відсутності службового жилого приміщення військовослужбовців рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом і не перебувають у шлюбі, в спеціально пристосованих казармах у розташуваних військовій частині, а сімейні – у сімейних гуртожитках [8].

Аналіз сучасного стану вирішення проблем забезпечення соціального захисту учасників антитерористичної операції свідчить про наступне. По-перше, залишається актуальним питання підвищення рівня грошового забезпечення військовослужбовців Збройних сил України, створення ефективної системи матеріального заохочення та соціального захисту мобілізованих військовослужбовців, які беруть безпосередню участь у проведенні АТО. Водночас певні позитивні зміни відбуваються, зокрема: збільшено розміри грошового забезпечення військовослужбовцям, які проходять військову службу за контрактом від восьми до десяти мінімальних заробітних плат (Постанова КМУ від 14.05.2015 р. № 406); військовослужбовцям, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, встановлено виплату грошового забезпечення, як для військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, тобто на цих військовослужбовців поширюється пільги, передбачені законами України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про соціальний і правовий статус військовослужбовців і членів їх сімей», Кодексом законів про працю та іншими нормативно-правовими актами (Постанова КМУ від 09.04.2014 р. № 111); надається одноразова грошова допомога у разі звільнення військовослужбовців, призваних на військову службу у зв'язку з мобілізацією – залежно від посади ця виплата становить від 4241 до 9451 грн (Постанова КМУ від 17.09.2014 р. № 460); встановлено виплату винагороди в розмірі 100% місячного грошового забезпечення, але не менше 3000 грн (Постанова КМУ від 04.06.2014 р. № 158), таким чином, з урахуванням здійснених підвишень грошової виплати військовослужбовцям Збройних сил України, які залучаються до проведення Антитерористичної операції, збільшилися вдвічі порівняно з іншими військовослужбовцями і становлять залежно від посад від 5700 до 16710 грн на місяць.

По-друге, важливою проблемою соціального захисту учасників АТО є відсутність ефективного механізму вирішення житлових проблем військовослужбовців-учасників АТО. Хоча в Україні існує Комплексна програма забезпечення житлом військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, посадових осіб митної служби та членів їх сімей, проте внаслідок хронічного недофінансування ефективність зазначеної програми як інструменту вирішення житлових проблем військовослужбовців є вкрай низькою.

Так, у 2010-2013 рр. при загальній кількості військовослужбовців, які потребували поліпшення житлових умов, на рівні 44-45 тис., житлові умови покращили 2 тис. сімей [9]. Позитивним кроком є виділення в 2015 р. з державного бюджету 1140,5 млн грн на будівництво та придбання житла для військовослужбовців Збройних сил України, що дозволить Міністерству оборони збудувати та отримати понад 3 тис. квартир. Водночас окремо не визначено долю квартир для військовослужбовців-учасників АТО.

По-третє, не відповідає потребам сьогодення система пільгового забезпечення військовослужбовців, ветеранів війни, учасників АТО та членів їхніх сімей. Вона здебільшого має компенсаторний, а не мотивувальний характер, не зважає на особливості сьогодення, не корелюється з потребами національної безпеки та оборони, зокрема з нагальною необхідністю побудови ефективної моделі соціального заохочення громадян до виконання свого військового обов'язку тощо.

Потребує вдосконалення процес забезпечення санаторно-курортним лікуванням постраждалих учасників АТО, що передбачає розробку та запровадження відповідних бюджетних програм, розширення мережі недержавних і закордонних закладів реабілітації, спрямування на це коштів волонтерських і міжнародних організацій тощо. Доцільно передбачити особливий режим реалізації для демобілізованих учасників АТО конституційного права на працю, а також захист їх соціальних і трудових прав, зокрема надати додаткові гарантії щодо працевлаштування, перепідготовки, підвищення кваліфікації тощо. Для цього слід внести додаткові зміни до чинного трудового законодавства України, зокрема в Кодекс законів про працю та Закон України «Про зайнятість населення». Державна служба України з питань праці має зосередитись на питаннях впливу на недобросовісних роботодавців, які не виплачують заробітні плати на своїх підприємствах учасникам АТО.

Висновки. Одним із важливих напрямків соціальної політики є забезпечення комплексу державних гарантій соціального і правового статусу військовослужбовців, які беруть участь у Антитерористичній операції, та призваних під час мобілізації, підвищення рівня їх соціального захисту, членів їх сімей та сімей, члени яких загинули під час проходження військової служби, сприяння соціальній адаптації. Вивчення та запровадження позитивного досвіду зарубіжних країн, поліпшення ефективності взаємодії місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з регіональними інституціями сприятиме ефективній підтримці учасників АТО та членів їх родин. Недостатній рівень соціального захисту військовослужбовців, як свідчить закордонний і вітчизняний досвід, негативно позначається на якісному складі війська, знижує мотивацію, породжує невдоволення тощо. У цьому зв'язку визначено ключові напрями діяльності органів державної влади у сфері посилення соціального захисту військовослужбовців, які беруть участь в АТО. До них віднесено: створення єдиного реєстру учасників АТО, що дозволить забезпечити їм та їхнім сім'ям належний рівень соціального захисту та гарантій; побудова ефективної моделі грошового забезпечення військовослужбовців; створення дієвого механізму забезпечення житлом військовослужбовців та їх сімей; підвищення ефективності існуючої системи пільг та компенсацій для учасників АТО та членів їхніх сімей.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України : Постанова Кабінету Міністрів України № 423 від 17.06.2015 р. *Урядовий кур'єр*. 2015. 31 жовт. С. 13-15.

2. Про внесення змін до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»: Закон України від 6 грудня 2018 року № 2640-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2640-19#Text>.

3. Новікова О. Ф., Сидорчук О. Г., Панькова О. В. та ін. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки : моногр. / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.

4. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник. Київ: НІОС, 2003. 416 с.

5. Allied joint publication (AJP). Allied joint index of NATO logistic directives, instructions and manuals, study draft. Note by the secretary. – NATO // EAPC Unclassified, 2003. P. 41-56.

6. Корольов С. С. Практичні аспекти створення, утвердження та нормативно-правового забезпечення гарантій соціального захисту військовослужбовців країн-членів НАТО. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2011. Вип. 3 (29). С. 280-283.

7. Марко И. Ю. Экономические интересы военнослужащих в условиях реформирования Вооруженных Сил (на примере Украины и Российской Федерации) : дис. д-ра экон. наук : 08.00.01. Москва, 2007. 389 с.

8. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення: 11.01.2019).

9. Аналітична доповідь до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». Київ : НІСД, 2014. 148 с.

10. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. Київ : НІСД, 2015. 474 с.

11. Гітис Т. П., Чемерис Є. Т., Антонова В. І., Носаньова А. С. Дослідження сучасного рівня соціального захисту населення в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 1 (59). С. 116–122. doi: 10.12958/1817-3772-2020-1(59)-116-122.

References

1. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 423 vid 17.06.2015 r. [On approval of the Regulation on the Ministry of Social Policy of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 423 of June 17, 2015]. (2015). *Uriadovyi kurier – Government courier*, 31 Oct., pp. 13-15 [in Ukrainian].

2. Pro vnesennia zmin do statti 6 Zakonu Ukrainy «Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho

zakhystu»: Zakon Ukrainy vid 6 hrudnia 2018 roku № 2640-VIII [On Amendments to Article 6 of the Law of Ukraine “On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection”]: Law of Ukraine of December 6, 2018 № 2640-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2640-19#Text> [in Ukrainian].

3. Novikova O. F., Sydorchuk O. H., Pankova O. V. et al. (2018). Stan ta perspektyvy sotsialnoi bezpeky v Ukraini: ekspertni otsinky [Status and prospects of social security in Ukraine: expert assessments]. Lviv, LRIDU NADU [in Ukrainian].

4. Vasylyk O. D. (2003)/ Teoriia finansiv [Theory of finance]. Kyiv, NIOS [in Ukrainian].

5. Allied joint publication (AJP). (2003). Allied joint index of NATO logistic directives, instructions and manuals, study draft. Note by the secretary. – NATO. *EAPC Unclassified*, pp. 41-56.

6. Korolov S. S. (2011). Praktychni aspekty stvorennia, utverdzhenia ta normatyvno-pravovoho zabezpechennia harantii sotsialnoho zakhystu viiskovosluzhbovtiv krain-chleniv NATO [Practical aspects of creation, approval and normative-legal provision of guarantees of social protection of servicemen of NATO member states]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho universytetu Povitrianykh Syl – Collection of scientific works of Kharkiv University of the Air Force*, Issue 3 (29), pp. 280-283 [in Ukrainian].

7. Marko I. Yu. (2007). Ekonomicheskiye interesy voyennosluzhashchikh v usloviyakh reformirovaniya Vooruzhennyaykh Sil (na primere Ukrainy i Rossiyskoy Federatsii) [Economic interests of military personnel in the context of reforming the Armed Forces (on the example of Ukraine and the Russian Federation)]. *Doctor's thesis*. Moscow [in Russian].

8. Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv ta chleniv yikh simei: Zakon Ukrainy vid 20.12.1991 r. [On social and legal protection of servicemen and members of their families: Law of Ukraine of December 20, 1991]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> [in Ukrainian].

9. Analitichna dopovid do pozacherhovoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy u sferi natsionalnoi bezpeky» [Analytical report to the Extraordinary Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Internal and External Situation of Ukraine in the Sphere of National Security"]. (2014). Kyiv, NISD [in Ukrainian].

10. Horbulin V. P., Vlasiuk O. S., Libanova E. M., Liashenko O. M. (Eds). (2015). Donbas i Krym: tsina povnennia [Donbas and Crimea: the price of return]. Kyiv, NISD [in Ukrainian].

11. Gitis T. P., Chemerys Ye. T., Antonova V. I., Nosanyova A. S. (2020). Doslidzhennia suchasnogo ravnia sotsialnoho zakhystu naseleennia v Ukraini [Study of the Current Level of Social Protection of the Population in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 1 (59), pp. 116-122. doi: 10.12958/1817-3772-2020-1(59)-116-122 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.09.2020

Формат цитування:

Болотіна Є. В., Кваша О. П., Степанова А. Е. Дослідження соціальних проблем військовослужбовців та їх сімей в умовах проведення антитерористичної операції. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2 (39). С. 117-122. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).117-122](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).117-122)

Bolotina Ye V., Kvasha O. P., Stepanova A. E. (2020). Research of Social Problems of Servicemen and their Families in the Conditions of Anti-Terrorist Operation. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (39), pp. 117-122. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).117-122](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).117-122)